

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
«30» серпня 2024 року,
протокол № 1.

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК
«30» серпня 2024 року
М.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЕТИКА ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Асистентка кафедри
публічного управління та адміністрування
«26» серпня 2024 року

Надія ЛАЛУЄВА

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри
публічного управління та адміністрування
«27» серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри, доктор наук з державного
управління, кандидат економічних наук,
професор
«27» серпня 2024 року

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Деканеса факультету публічного управління
кандидатка наук з державного управління,
доцентка
«27» серпня 2024 року

_____ Тетяна ПІДЛІСНА

ПОГОДЖЕНО:

Рішення методичної ради університету
«29» серпня 2024 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної ради
університету, кандидатка наук з державного
управління, доцентка
«29» серпня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 3
2. Заплановані результати навчання	– 4
3. Програма навчальної дисципліни	– 5
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 7
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 7
4.2. Аудиторні заняття	– 8
4.3. Самостійна робота студентів	– 8
5. Методи навчання та контролю	– 8
6. Схема нарахування балів	– 9
7. Рекомендовані джерела	– 10
7.1. Основні джерела	– 10
7.2. Допоміжні джерела	– 11
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 11

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 28	Публічне управління та адміністрування
2. Код і назва спеціальності	– 281	Публічне управління та адміністрування
3. Назва спеціалізації	–	не передбачена
4. Назва дисципліни	–	Етика публічного службовця
5. Тип дисципліни	–	вибіркова
6. Код дисципліни	–	ППВ 1.16
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	бакалавр
9. Курс / рік навчання	–	третій (ДФН) / четвертий (ЗФН)
10. Семестр	–	шостий (ДФН) / сьомий (ЗФН)
11. Обсяг вивчення дисципліни:		
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4,0 / 120	
2) денна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	– 36	
% від загального обсягу	– 30	
лекційні заняття (годин)	– 18	
% від обсягу аудиторних годин	– 50	
практичні заняття (годин)	– 18	
% від обсягу аудиторних годин	– 50	
самостійна робота (годин)	– 84	
% від загального обсягу	– 70	
тижневих годин:	9,2	
аудиторних занять	– 2,8	
самостійної роботи	– 6,4	
3) заочна форма навчання:	–	
аудиторні заняття (годин)	– 14	
% від загального обсягу	– 11,7	
лекційні заняття (годин)	– 6	
% від обсягу аудиторних годин	– 43	
практичні заняття (годин)	– 8	

% від обсягу аудиторних годин	– 57
самостійна робота (годин)	– 106
% від загального обсягу	88,3
12. Форма семестрового контролю	– Залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– «Менеджмент в органах публічного управління» «Комунікативний менеджмент»
2) супутні дисципліни	– «Конфліктологія»
3) наступні дисципліни	– «Самоменеджмент» «Організаційно-правові засади публічної служби»
14. Мова вивчення дисципліни	– Українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	<p style="text-align: center;"><i>Загальні компетентності</i></p> <p>ЗК 2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p style="text-align: center;"><i>Спеціальні компетентності</i></p> <p>СК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.</p> <p>СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.</p>
	<p>Результати навчання</p> <p>ПР 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.</p> <p>ПР 5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.</p> <p>ПР 12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.</p>

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретичні засади етики публічного службовця: сутність, види, значення.

Сутність та зміст поняття «етика». Відмінності між поняттями «етика» та «мораль»
Завдання етики. Особливості функціонування моралі. Взаємодія моралі з політикою. Етика та етикет. Класифікація професійної етики. Етика державного управління як вид професійної етики. Особливості етики різних професій.

Етичні кодекси. Перший універсальний кодекс – зведення релігійних правил (Десять заповідей «Старого Заповіту» та ін.). Перший професійний кодекс (Клятва Гіппократа – кодекс лікарів). Професійне призначення державного службовця. Підходи до місії державних

службовців. Питання етики державної служби. Принципи діяльності державного службовця в країнах демократії. Норми, стандарти поведінки державних службовців.

Тема 2. Нормативно-правове регулювання професійної етики в системі публічної служби.

Значення етики в організації роботи органів публічної влади. Імплементація правил етики в організацію публічної служби України. Законодавче регулювання правил етики в органах публічної влади на національному рівні: Закон України «Про державну службу»; Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»; Етичні кодекси посадових осіб місцевого самоврядування (затверджені рішеннями місцевої влади); Закон України «Про запобігання корупції»; Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування; Норми, які регулюють діяльність етичних комісій, та спеціальні кодекси честі; Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Кодексом законів про працю України (щодо визначення мобінгу (цькування)).

Етична інфраструктура публічної служби України. Національне агентство України з питань державної служби як координуючий центр з питань адміністративної етики.

Міжнародний досвід реалізації етичних правил функціонування органів публічної влади. Теоретичні засади і практика розбудови етичної системи державної служби США. Суть, стандарти і механізми функціонування етики державних службовців країн Західної Європи (Великобританії, Франції).

Тема 3. Особистість публічного службовця: професійно-етичні аспекти.

Напрями професійно-етичних впливів. Особистісні підходи в державно-управлінській системі. Контроль за дотриманням етичних вимог у державному управлінні. Взаємовпливи процесів демократизації. Явище патріотизму в державному управлінні. Професіоналізм особистості. Професійна відповідальність та професійна етика державних службовців. Сутність «виконавчої сумлінності». Толерантність як вага професійно-державного службовця. Особистісні рівні професійної гідності державного службовця. Етична риса державного службовця. Роль в професійному житті професійної честі та професійної гідності. Особистісні рівні професійної честі.

Тема 4. Етичні засади взаємовідносин публічних службовців і громадян.

Справжня демократичність. Принципи відносини представників державної влади і громадян. Моральна культура спілкування у сфері публічного управління. Бар'єри спілкування у взаємовідносинах представників державної влади і громадян. Етичні засади відносин публічних управлінців і громадян. Довіра як основоположний принцип побудови взаємин між владою та громадянами. Ознаки довіри. Фактори, що визначають рівень довіри громадян до влади. Процес встановлення довірливих відносин. Складові довіри між публічними управлінцями та громадянами. Пов'язаність довіри з елітарністю публічних службовців.

Тема 5. Конфлікти інтересів на державній службі: етичні аспекти.

Конфлікт інтересів: різновиди. Спільна робота родичів і конфлікт інтересів. Порядок дій при виявленні конфлікту інтересів. Закон України «Про запобігання корупції». Методичні рекомендації щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Основні документи, в яких розглядається проблема конфлікту інтересів. Ситуації потенційного конфлікту інтересів. Сфери вияву конфлікту інтересів на державній службі. Основні засоби врегулювання конфлікту інтересів на державній службі. Інституціональні засоби протидії конфлікту інтересів.

Тема 6. Етика ділового спілкування працівників органів публічного управління та адміністрування.

Поняття про вербальні й невербальні засоби комунікації. Культура усного мовлення та культура слухання. Логіко-психологічні правила конструювання повідомлень. Оптико-кінетична, паралінгвістична, екстралінгвістична системи невербальних засобів. Візуальний контакт, кінесика, проксемика як специфічні знакові системи у невербальній комунікації.

Технології маніпуляції суспільною думкою. Способи протидії маніпуляції. Організація діяльності державного службовця в конкурентному середовищі. Співробітництво, як вищий рівень ділового спілкування. Підготовка та проведення ділових зустрічей. Протокол проведення переговорів. Види ділових бесід. Функції бесіди. Характеристика та етапи індивідуальної бесіди.

Орієнтування в ситуації та людях. Особливості проведення ділових бесід. Індивідуальні бесіди керівника з підлеглим. Форми колективного обговорення проблем: наради, збори, мітинги, переговори, дискусії. “Мозковий штурм”, ділові та рольові ігри як форми активного навчання. Стратегії ведення переговорів. Етапи проведення зборів.

Етапи організації дискусії. Психологічні та етичні основи спілкування в аудиторії. Етапи спілкування з аудиторією. Вербальні й невербальні засоби спілкування з аудиторією. Ораторське мистецтво промовця та його особливості. Риторичні фігури та жанри красномовства. Дискусійний характер спілкування в аудиторії та рівень його моральності.

Тема 7. Види формальних та неформальних заходів в діловій сфері та особливості організації.

Види формальних заходів в діловій сфері. Форми колективного обговорення. Підготовка та проведення ділових зустрічей. Домовленість про ділову зустріч. Підготовка до проведення переговорів. Організація зустрічі делегації. Розміщення учасників зустрічі.

Загальні правила проведення неформальних ділових прийомів. Види неформальних ділових прийомів. Культура організації прийому та поведінки за столом.

Тема 8. Етикет ділових та культурних заходів

Світський та діловий етикет. Принципи взаємної поваги та взаємної ввічливості. Норми та правила світського етикету. Принципи ділового етикету та влада (посада). Елементи ділового етикету, що впливають із національних і релігійних традицій та звичаїв. Найпоширеніші помилки у сфері ділового етикету. Правила представлення, привітання. Особливості ділового мовлення. Етикет індивідуального робочого місця. Акуратність, організованість. Організація робочого місця. Правила етикету індивідуального робочого місця. Професійне ведення телефонних розмов.

Значення зовнішнього вигляду у створенні іміджу державного службовця. Професійна зовнішність. Імідж як складова високої професійної компетентності. Елементи професійного іміджу. Основні вимоги до одягу ділової людини. Ключові моменти гардеробу. Визначення типу, стилю одягу, прийнятого для роботи у державній службі. Традиційний діловий гардероб. Принципи та критерії підбору ділового гардеробу. Неформальний діловий одяг у неформальних робочих ситуаціях (конференція, семінар, «неформальні дні», пікнік, спортивні заходи). Міміка, жести, поза – важливі складові професійного іміджу. Правила організації ділових прийомів. Поведінка на культурних заходах. Манери поведінки за столом.

Тема 9. Особливості проведення ділових переговорів. Міжнародний етикет

Сутність та основні етапи ділових переговорів. Стратегія та тактика переговорів. Основні прийоми сприйняття партнера під час ведення переговорів. Презентація як сучасний вид ознайомлення з діяльністю органів публічної влади. Нетворкінг – можливість встановлення нових ділових контактів в рамках організації заходів.

Етичні засади спілкування з іноземцями. Етика усного ділового спілкування з іноземцями. Особливості письмового ділового спілкування з іноземцями. Особливості поведінки в різних країнах. Особливості етикету окремих країн. Дипломатичний протокол. Історія дипломатичного протоколу. Дипломатичні привілеї та імунітети. Етикет дипломатичної бесіди. Міжнаціональні відмінності невербального спілкування.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Теоретичні засади етики публічного службовця: сутність, види, значення.	13	2	2	-	-	9	-	0,5	0,5	-	-	12
2	Нормативно-правове регулювання професійної етики в системі публічної служби.	13	2	2	-	-	9	-	0,5	0,5	-	-	12
3	Особистість публічного службовця: професійно-етичні аспекти	13	2	2	-	-	9	-	1	1	-	-	11
4	Етичні засади взаємовідносин публічних службовців і громадян.	13	2	2	-	-	9	-	0,5	1	-	-	12
5.	Конфлікти інтересів на державній службі: етичні аспекти	13	2	2	-	-	9	-	0,5	1	-	-	12
6.	Етика ділового спілкування працівників органів публічного управління та адміністрування.	14	2	2	-	-	10	-	1	1	-	-	12
7.	Види формальних та неформальних заходів в діловій сфері та особливості організації.	13	2	2	-	-	9	-	0,5	1	-	-	12
8.	Етикет ділових та культурних заходів	14	2	2	-	-	10	-	0,5	1	-	-	12

9.	Особливості проведення ділових переговорів. Міжнародний етикет	14	2	2	-	-	10	-	1	1	-	-	11
	Всього годин	120	18	18	-	-	84	-	6	8	-	-	106

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної та заочної форм навчання включає завдання до кожної теми (окремих тем) та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час викладання навчальної дисципліни передбачено використання методики проблемного навчання, технології студентоорієнтованого навчання. На лекціях зосереджується увага слухачів на вивченні окремих теоретичних положень та проблемних питань професійної етики в публічному управлінні, розглядаються можливі варіанти їх подолання з наведенням конкретних прикладів з вітчизняної та зарубіжної практики. Надаються практичні рекомендації щодо удосконалення й розвитку професійного, інтелектуального і культурного рівнів публічних службовців.

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація;
- 3) наочному представленні тем у вигляді схем, таблиць, графіків, відеофайлів;

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- кейси;
- колективні роботи над ситуаційними завданнями;
- презентації результатів індивідуальної та колективної роботи;
- дискусії, дебати, круглі столи;
- публічний виступ;
- виконання тестових завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) перевірки завдань, які були виконані студентом за допомогою комп'ютерної техніки на практичному занятті;

2) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

3) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

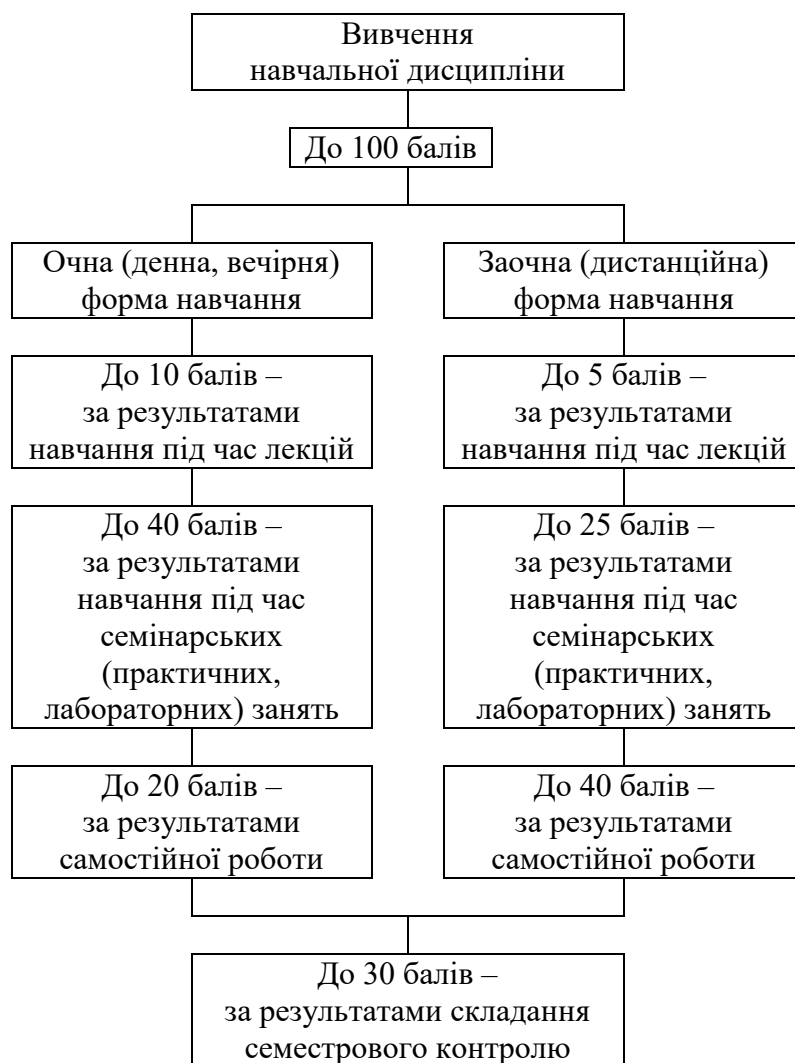
4) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку.

Структура залікового білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н.Г. Професійна етика : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.

2. Василевська Т.Е., Саламатов В. О., Марушевський Г. Б. Етика державного управління : підручник/ за ред. Т. Е. Василевської. К. : НАДУ, 2015. 204 с.
3. Василевська Т.Е. Етика в публічній службі: Підручник. К.: НАДУ, 2018. 256 с.
4. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 5 серп. 2016 р. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16>.
5. Дячук В. П. Іміджологія. Соціокультурний вимір : навч. посіб. К.: Видавництво Ліра-К, 2017. 308 с.
6. Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б., Рузакова Г.Г. Етика ділових відносин : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2011. 309 с.
7. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Моногр. Т.: Видво АСТОН, 2007. 400 с.
8. Формування нової корпоративної культури в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування та розвитку міжмуніципального співробітництва / за ред. Н.В. Щербак, Т.В. Журавля, В.В. Толкованова. Київ : Видавництво «Фенікс», 2018. 156 с.
9. Яремін І.І. Аспекти етичних правил поведінки публічних службовців: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: ІФОЦППК, 2016. 68с.
10. Протидія конфлікту інтересів на публічній службі: навч.-метод. посіб. / О. П. Хамходера, Н. С. Панова, Я. І. Маслова, А. І. Гнатівська. Одеса, 2019. 49 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13957?show=full>
11. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
12. Наказ № 158 від 05.08.2016 «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
13. Хожило І. І. Етикет в публічному адмініструванні: сутність, стан та особливості формування. 2018. С. 9. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/09hiisof.pdf>
14. Про державну службу: Закон України від 22 січ. 2016 р. *Відом. Верхов. Ради України*. № 4.
15. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
16. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції 29 вересня 2017 р. № 839. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839884-17#Text>
17. Рекомендація No R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року). URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf.
18. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
19. Сорокіна Н.Г. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні: дис. ...д-р з держупр. Дніпро, 2021. 489 с.
20. Хриков Є. М. Етична система публічної служби України / Є. М. Хриков // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 3. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1593>.
21. Пастух І. Д. Запобігання та врегулювання конфліктів інтересів у діяльності публічної адміністрації: адміністративно-правове дослідження: монографія. Київ, 2020. 432 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні. Офіційний сайт (EUACI). URL: <https://euaci.eu/ua/who-we-are/about-programme>
2. Етика: навч. посіб. / Лозовой В.О., Панов М.І., Стасевська О.А. та ін.; за ред. проф. В.О. Лозового. К.: Юрінком. Інтер, 2004. 224 с.
3. Рудакевич М. І. Ідейні основи та нормативні стандарти етики державних службовців країн Європейського союзу. *Державне управління теорія та практика*. Київ, 2010. № 1. С. 73–79.
4. Даниленко Ю. С., Назарчук А. В. Щодо питання змістовної характеристики правил етичної поведінки державних службовців. Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, Україна, 7-8 лют. 2020 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 112-114.
5. Нонік В. В. Морально-етичні засоби зниження масштабності корупційних проявів в Україні. *East Journal of Security Studies*. 2018. № 1 (3). С. 1-19. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/EastJournalOfSecurityStudies/vol03/nonik.pdf>
6. Європейський кодекс поведінки для всіх осіб, які залучені до місцевого та регіонального врядування. URL: <https://rm.coe.int/168071b2e5>.
7. Зразок Кодексу поведінки державних службовців: Додаток до Рекомендації № R (XX) XX. Страсбурзький проект рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи. Київ, 2000. С. 26–33.
8. Лалуєва Н.М., Щепанський Е.В. Теоретико-прикладні аспекти сучасного ділового етикету туристичних організацій. *Університетські наукові записки*. Хмельницький. №6. 2023. С.4-16.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

https://zakon.rada.gov.ua/	Інформаційно-пошукова система «Законодавство України»
http://mon.gov.ua	Веб-сайт Міністерства освіти і науки України
http://disser.com.ua/	База даних дисертацій та авторефератів
http://www.rada.gov.ua	Веб-портал Верховної Ради України
http://www.president.gov.ua	Веб-портал Адміністрації Президента України
http://www.kmu.gov.ua	Веб-портал Кабінету Міністрів України
http://www.irbis-nbuv.gov.ua/	База даних Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
https://nrfu.org.ua/	Веб-сайт Національного фонду досліджень України
https://www.scopus.com	Наукометрична база даних Scopus
http://uincit.uran.ua/	Система наукометричного моніторингу суб'єктів наукової діяльності України
https://www.webofscience.com	Наукометрична база даних WebofScience
http://www.freefullpdf.com/	База даних наукових публікацій
https://www.base-search.net/	BielefeldAcademicSearchEngine пошукова система академічних веб-ресурсів
https://doaj.org/	Онлайн-каталог високоякісних журналів з відкритим доступом
https://www.lib.umich.edu/	Бібліотека Мічиганського університету
https://www.worldcat.org/search	Бібліотечний каталог, який допомагає знаходити бібліотечні матеріали в Інтернеті
http://www.adm.km.ua/	Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації